

L. Gajdošíková: Aplikačné problémy rozhodovania v sociálnych veciach

A. Aktuálne výzvy pre sociálne zabezpečenie v 21. storočí– vybrané problémy

Sociálne zabezpečenie je interdisciplinárne rozvinutý a štruktúrovaný sociálny systém, ktorý prostredníctvom svojich inštitútov poskytuje sociálnu ochranu jednotlivcom – fyzickým osobám pri riešení rôznych spoločnosťou uznaných sociálnych udalostiach, systém, ktorý je v konečnom dôsledku garantovaný štátom. U nás má ústavnoprávne a zákonné garancie zodpovedajúce a rešpektujúce v tejto sfére Slovenskou republikou prijaté medzinárodné záväzky, ktoré sa pohybujú od rešpektovania minimálnych štandardov až po určitú štátom garantovanú úroveň sociálneho zabezpečenia. Práve preto sú sociálne systémy v jednotlivých štátoch odlišné, keďže sú viazané na sociálnu štruktúru obyvateľstva, aktuálne sociálne problémy každej spoločnosti, kultúrne tradície a v konečnom dôsledku na ekonomické možnosti ich riešenia.

Súčasný systém sociálneho zabezpečenia je výsledkom procesu, ktorý začal takmer pred tridsiatimi rokmi, keď po roku 1989 boli formulované dlhodobé vízie, princípy a aj právne základy transformácie nášho sociálneho systému vrátane sociálneho zabezpečenia. Treba však povedať, že sa nezačínalo celkom od nuly, resp. na zelenej lúke, pretože bývalé Československo, okrem svojich tradícií sociálneho zabezpečenia (pozri napr. zákon č. 221/1924 Sb. o poistení zamestnancov v prípade choroby, invalidity a staroby, platný od 30. októbra 1924 a účinný od 30. októbra 1926 a zrušený 1. októbra 1948 zákonom č. 99/1948 Sb. o národnom pojištení, ako aj ďalšie „sociálne predpisy“ uvedené v § 278 tohto zákona), sa v rokoch socializmu prezentovalo sociálnym systémom vysoko finančne až neúnosne nákladovým a sociálne príjmy domácností pokrývali značnú časť výdavkov domácností.

Reforma naštartovaná v roku 1990 bola založená na troch základných princípoch:

- sociálnej solidarite,
- osobnej zásluhovosti a
- garancii štátu.

Začínalo sa v čase, keď do spoločnej pôsobnosti federácie a republík podľa čl. 8 ods. 1 písm. j) vtedy platného a účinného ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii patrili práca, mzdy a sociálna politika, a to podľa čl. 22 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. federácii patrilo určovať jednotné zásady: a) pracovnoprávných vzťahov, b)

mzdovej politiky a regulácie mzdového vývoja, c) dôchodkového a nemocenského zabezpečenia, d) sociálnej politiky.

V nadväznosti na uvedené, keď 1. októbra 1988 nadobudol účinnosť nový zákon - zákon č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení a jeho obsah tvorila právna úprava dôchodkového zabezpečenia, ale aj právna úprava jednotných zásad sociálnej starostlivosti poskytovaná pre jednotlivé skupiny: rodiny s deťmi, občanov vykonávajúcich službu v ozbrojených silách a členov ich rodín, občanov so zmenenou pracovnou schopnosťou, občanov ťažko zdravotne postihnutým, starých občanov, občanov, ktorí potrebovali osobitnú pomoc (pre občanov, ktorí sa prechodne ocitli v mimoriadne ťažkých pomeroch alebo ktorí v nich žijú najmä v dôsledku návykov prameniacych z odlišného spôsobu života v minulosti), a občanov spoločensky neprispôsobeným (napríklad pre občanov po skončení protialkoholického alebo protitoxikomanického liečenia, po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody).

Keďže sociálne zabezpečenie bolo v spoločnej pôsobnosti federácie a republík, boli vydané aj republikové zákony o výkone štátnej správy sociálneho zabezpečenia (v Slovenskej republike to bol zákon č. 106/1988 Zb. o pôsobnosti orgánov Slovenskej socialistickej republiky v sociálnom zabezpečení a v Českej republike bol prijatý obsahovo rovnaký zákon - zákon č. 114/1988 Sb., o pôsobnosti orgánov Českej socialistickej republiky v sociálnom zabezpečení. Ku všetkým trom zákonom boli vydané vykonávacie vyhlášky. Všetky tieto predpisy nadobudli účinnosť 1. októbra 1988. Stále pritom platil zákon č. 54/1956 Zb. o nemocenskom poistení zamestnancov a zákon č. 107/1971 Zb. o materskom príspevku.

V zásade s týmto právnym základom vstupovala Slovenská republika v roku 1990 do transformácie sociálneho zabezpečenia (ešte v rámci federácie – do 1. 1. 1993). Predstava o novom systéme sociálneho zabezpečenia rešpektujúceho už uvedené tri hlavné princípy predpokladala vytvorenie troch takto štrukturovaných podsystemov:

1. Sociálne poistenie, a to

1.1 základný – povinný univerzálny systém,

1.2 dobrovoľný systém (s príspevkovou účasťou zamestnanca aj zamestnávateľa),

1.3 komerčný systém.

Pri vytváraní systému sociálneho poistenia sa postupovalo v čiastkovými krokmi: od zavedenia platenia poistného (zákonom č. 325/1993 Z. z.), zavedenia systému zvyšovania dôchodkov (zákonom č. 46/1991 Zb. o zvyšovaní dôchodkov), ale vzhľadom na

transformáciu systému aj jej úpravy, zriadenia verejnoprávnej inštitúcie na vykonávanie sociálneho poistenia (zákonom č. 7/1993 Z. z. o Národnej poisťovni, zákonom č. 274/1994 Z. z.), odčlenenia jej hospodárenia od štátneho rozpočtu (zákonom č. 325/1993 Z. z.), zavedenie dôchodkového pripoistenia (zákonom č. 306/1991 Zb.) až po vecné, hmotnoprávne riešenie vrátane algoritmov výpočtu jednotlivých dôchodkov. Vyžadoval si tiež vysporiadanie sa s niektorými nesystémovými prvkami z minulosti (napr. s pracovnými kategóriami – zákonom č. 235/1992 Zb. o zrušení pracovných kategórií a o niektorých ďalších zmenách v sociálnom zabezpečení v dlhodobom časovom horizonte). Vzhľadom na to, že išlo o jednu z najzložitejších operácií v rámci transformácie sociálneho systému, jej predpríprava a realizácia sa nemohla zrealizovať zo dňa na deň, ale vyžiadala si dlhší časový priestor. Predstava o jednotnom systéme sociálneho poistenia na Slovensku sa rozplynula prijatím zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý vylúčil do samostatného systému sociálneho zabezpečenia túto skupinu osôb a v znení 26 noviel platí dodnes.

Prvým schváleným zákonom o sociálnom poistení bol zákon č. 413/2002 Z. z. (bol schválený 29. mája 2002, platný 26. júla 2002 s predpokladanou účinnosťou od 1. januára 2004). Tento zákon však nikdy „nevstúpil do života“ (podobne ako zákon č. 99/1948 Zb.). Po voľbách v septembri roku 2002 došlo nielen k zmene vlády, ale aj k zmene predstáv novej vlády o sociálnom poistení, a tak bol prijatý nový zákon č. 461/2003 Zb. o sociálnom poistení, ktorý nadobudol platnosť 27. novembra 2003 a účinnosť 1. januára 2004 a zákon č. 413/2002 Z. z. bol zrušený. Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení tvorí prvý pilier povinného dôchodkového zabezpečenia/ poistenia.

V súčasnosti zákon č. 461/2003 Z. z. platí 15 rokov a dosiaľ bol novelizovaný takmer 100-krát. Vzhľadom na to, že ide o poisťný systém, že ide o dlhodobú participáciu osôb na tomto systéme, a že sa týka veľkého okruhu osôb, je na zváženie jeho stabilizácia. Je totižto otázne, či ide stále o pokračovanie transformácie systému, či ide o naprávanie chýb systému, či ide o presadzovanie politických záujmov do systému alebo o akútne novovzniknuté problémy, ktoré treba riešiť prostredníctvom tohto systému. Urobiť menej a dobre premyslených krokov by znamenalo posilnenie dôvery v tento systém. Ide totižto o systém, na ktorom dlhodobo participuje veľké množstvo fyzických a právnických osôb.

Čo sa podarilo urobiť v tomto podsysteme

- z vecného hľadiska:

vytvoriť základné právne inštitúty tohto systému, jeho systémové prvky. Najviac sa jeho užívateľov dotýka a zaujíma ich na jednej strane platenie poistného (časť právnej úpravy o poistnom je obsahom v zásade každej novely zákona č. 461/2003 Z. z.), ktoré narastá a zvyšovanie dôchodkov, ktoré z hľadiska kvantity nie je podľa predstáv ich poberateľov (od roku 1990 boli však dôchodky zvýšené/upravené viac ako 40-krát). Súčasný mechanizmus zvyšovania dôchodkov je upravený v § 82 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z., podľa ktorého dôchodková dávka, okrem vyrovnávacieho príplatku, vyplácaná k 1. januáru príslušného kalendárneho roka a dôchodková dávka, okrem vyrovnávacieho príplatku, priznaná od 1. januára do 31. decembra príslušného kalendárneho roka sa zvyšuje o percento medziročného rastu spotrebiteľských cien za domácnosti dôchodcov vykázaného štatistickým úradom za prvý polrok kalendárneho roka, ktorý predchádza príslušnému kalendárnemu roku. Táto skutočnosť by si vyžadovala prehodnotenie primeranosti podielu zásluhovosti, ktorý sa úpravou poistného nivelizuje a primeranosti participácie na podiele solidarity v tomto systéme, keďže nejde o univerzálnu solidaritu uplatňovanú v tomto systéme.

Do tohto pod systému sa dostali aj nesystémové prvky, a to v podobe poskytovania vianočného príspevku (zavedeného zákonom č. 592/2006 Z. z. o poskytovaní vianočného príspevku niektorým poberateľom dôchodku) a zvýšenia sumy starobného dôchodku a sumy invalidného dôchodku vyplácaného po dovŕšení dôchodkového veku na sumu minimálneho dôchodku zákonom č. 140/2015 Z. z., ktorým sa novelizoval zákon č. 461/2003 Z. z. Svojou povahou sú to štátne dávky poskytované poberateľom dôchodkov z rozpočtu štátu prostredníctvom Sociálnej poisťovne;

- z inštitucionálne hľadiska:

zabezpečil sa výkon sociálneho poistenia verejnoprávnu inštitúciou, aj keď sa postavenie Sociálnej poisťovne ako verejnoprávnej inštitúcie oslabilo (pozri zákon č. 677/2006 Z. z.);

- z hľadiska ekonomického:

zabezpečilo sa postavenie Sociálnej poisťovne ako samostatnej rozpočtovej jednotky. Jej odčlenenie od štátneho rozpočtu sa zrealizovalo ešte na začiatku jej vzniku v roku 2004. Keďže ide o verejnoprávnu inštitúciu, väzba na štát ostala v rozsahu platenia poistného štátom za určitý okruh osôb v zákonom ustanovenom rozsahu a poskytovania prostriedkov na nesystémové dávky sociálneho zabezpečenia; v prípade platobnej neschopnosti niektorého zo základných fondov poskytne štát Sociálnej poisťovni finančnú výpomoc. Ak z dôvodu platobnej neschopnosti rezervného fondu solidarity nemožno uhradiť škodu spôsobenú rozhodnutím, postupom alebo iným konaním dôchodkovej správcovskej

spoločnosti a depozitára, ktoré sú v rozpore s osobitným predpisom alebo inými všeobecne záväznými právnymi predpismi, a ktoré mali za následok poškodenie majetku v dôchodkovom fonde, štát poskytne Sociálnej poisťovni finančnú výpomoc (§ 157 zákona č. 461/2003 Z. z.).

Pozn.: v čase vzniku Sociálnej poisťovne štát zaručoval jej platobnú schopnosť (§ 2 ods. 4 zákona (č. 274/1994 Z. z.); na základe zákona č. 374/1994, sa štát podieľal na zabezpečení platobnej schopnosti Sociálnej poisťovne poskytnutím návratnej finančnej výpomoci, a to do výšky 100 % jej platobnej neschopnosti (§ 2 ods. 4 zákona č. 274/1994 Z. z. v znení zákona č. 374/1994 Z. z. s účinnosťou od 1. januára 1995; v zásade po odčlenení od štátneho rozpočtu);

- z hľadiska procesných garancií:

zachoval sa súdny prieskum v rámci správneho súdnictva všeobecnými súdmi, a to aj po prijatí nových procesných kódexov; v prípade sociálneho poistenia sa súdny prieskum po 1. júli 2016 realizuje podľa zákona č. 162/2015 Z. z. Súdny správny poriadok.

Vzhľadom na to, že rozsah ďalšej problematiky spojenej so sociálnym poistením by si vyžadoval samostatné spracovanie. Len pre úplnosť možno uviesť, že po voľbách v roku 2002 bol prijatý aj zákon č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2005 a vytvoril „druhý pilier základného povinného dôchodkového systému“, t. j. stal sa jeho súčasťou (ide systém založený na sporiacom, nie poistnom princípe). Bol predmetom mnohých diskusií premietajúcich sa do „legislatívy“ – počet noviel zákona č. 43/2004 Z. z. je takmer päťdesiat.

Čo sa týka doplnkových dôchodkových systémov, v zásade bol najprv prijatý a neskôr „odmietnutý“ systém doplnkového dôchodkového poistenia, inak úspešne aplikovaný v niektorých štátoch Európy. Na základe prijatého zákona č. 123/1996 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom poistení a o zmene a doplnení niektorých zákonov vznikli prvé doplnkové dôchodkové poisťovne; týmto zákonom nastavený systém sa však „neprijal“. Taktiež po voľbách 2002 a v nadväznosti na uvedené bol prijatý zákon č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2005 a bol ním o. i. zrušený zákon č. 123/1996 Z. z. Vzniknuté poisťovne mali možnosť sa za zákonom ustanovených podmienok pretransformovať na doplnkové dôchodkové spoločnosti podľa zákona č. 650/2004 Z. z. a vykonávať doplnkové dôchodkové sporenie podľa týmto zákonom ustanovených podmienok. Aj tento zákon bol dosiaľ novelizovaný takmer 30- krát.

2. Štátna sociálna podpora

Štátna sociálna podpora je ďalším podsystémom sociálneho zabezpečenia, ktorý rieši sociálne udalosti spojené prevažne s podporou rodín s deťmi - s narodením dieťaťa/detí, starostlivosťou o ne, ako aj s inými sociálnymi udalosťami, napr. smrťou. Je založený na univerzálnej solidarite a garancii štátu. Pôvodným zámerom štátnej sociálnej podpory bolo vytvoriť systém vzájomne prepojených a na seba nadväzujúcich dávok. Spoločným právnym inštitútom ich prepojenia mal byť inštitút životného minima.

- z vecného hľadiska:

Sumy životného minima boli po roku 1990 po prvý raz ustanovené zákonom č. 463/1991 Zb. o životnom minime. Hranice príjmu sa ustanovovali podľa piatich vekových kategórií a štyroch súm ustanovujúcich náklady na domácnosť.

Ďalšími zákonmi boli:

zákon č. 125/1998 Z. z. o životnom minime a o ustanovení súm na účely štátnych sociálnych dávok, ako aj zákon č. 601/2003 Z. z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov;

valorizačný mechanizmu hraníc životného minima je upravený priamo v zákone a v súčasnosti úprava súm životného minima sa vykonáva tak, že sa sumy životného minima

- vynásobia koeficientom rastu čistých peňažných príjmov na osobu zisteným Štatistickým úradom Slovenskej republiky, ak koeficient rastu čistých peňažných príjmov na osobu za obdobie I. štvrťroka bežného kalendárneho roka v porovnaní s I. štvrťrokom predchádzajúceho kalendárneho roka je nižší ako koeficient rastu životných nákladov nízkopríjmových domácností za rozhodujúce obdobie zistený Štatistickým úradom Slovenskej republiky, alebo

- sa vynásobia koeficientom rastu životných nákladov nízkopríjmových domácností zisteným Štatistickým úradom Slovenskej republiky, ak koeficient rastu životných nákladov nízkopríjmových domácností za rozhodujúce obdobie je nižší ako koeficient rastu čistých peňažných príjmov na osobu zistený Štatistickým úradom Slovenskej republiky za obdobie I. štvrťroka bežného kalendárneho roka v porovnaní s I. štvrťrokom predchádzajúceho kalendárneho roka;

- sumy životného minima sa k 1. júlu bežného kalendárneho roka neupravujú, ak sa koeficient, ktorým by sa podľa odseku 2 upravili sumy životného minima, rovná jednej alebo je nižší ako jedna;

- sumy životného minima ustanoví opatrenie, ktoré vydá Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky podľa údajov zistených Štatistickým úradom Slovenskej republiky a vyhlási jeho úplné znenie uverejnením v Zbierke zákonov Slovenskej republiky.

2.1 Prídavok na dieťa

Typovou dávkou štátnej sociálnej podpory je prídavok na dieťa. Bol vyňatý z dávok nemocenského poistenia (spolu aj s ďalšími dávkami) a z dávok sociálneho zabezpečenia a stal sa typovou dávkou predpokladaného vzniku systému štátnej sociálnej podpory, ktorý mal byť „vejárom“ dávok poskytovaných štátom, ktoré by „sprevádzali“ – podporovali človeka pri riešení jeho sociálnych/životných udalostí od narodenia až po smrť, pričom sa pri nich predpokladalo (u niektorých z nich) „testovanie príjmov“. Boli určené predovšetkým pre rodiny s nezaopatrenými deťmi. V roku 1994 bol prijatý zákon č. 193/1994 Z. z. o prídavkoch na deti a o príplatku k prídavkom na deti založený na testovaní príjmov a ustanovenej hranice príjmov odvodzujúc ich koeficientom od životného minima v dvoch úrovniach; výška prídavkov na deti závisela od sumy potrebnej na zabezpečenie výživy a ostatných základných osobných potrieb nezaopatreného dieťaťa podľa vekových kategórií, ustanovenej absolútnymi sumami v zákone o životnom minime. Neskôr bol prijatý zákon č. 281/2002 Z. z. o prídavku na dieťa a o príspevku k prídavku na dieťa a od testovania príjmu na účely prídavku sa upustilo (zachovalo sa pri poskytovaní príplatku, ale testovalo sa len podľa jednej hranice príjmov odvodenej od hranice životného minima); výška prídavku závisela od sumy potrebnej na zabezpečenie výživy a ostatných základných osobných potrieb nezaopatreného dieťaťa podľa vekových kategórií, ustanovenej absolútnymi sumami v zákone o životnom minime. V poradí tretí zákon o prídavkoch na deti, a to zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, zaviedol prídavky na dieťa pre všetky nezaopatrené deti (považované za nezaopatrené deti na účely prídavkov na deti); výška dávky je ustanovená absolútnou sumou. Počas platnosti tohto zákona sa zmenil mechanizmus zvyšovania tejto dávky; v súčasnosti platí, že sumy prídavkov na deti platné k 31. decembru kalendárneho roka sa upravujú od 1. januára kalendárneho roka koeficientom, ktorým sa upravili sumy životného minima v zákone o životnom minime. Sumy vyhlási Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky opatrením, ktorého úplné znenie uverejní v Zbierke zákonov Slovenskej republiky najneskôr do 31. decembra kalendárneho roka.

Všetky tri zákony o prídavkoch na deti boli niekoľkokrát novelizované (spolu 25-krát), zrejme v snahe nájsť optimálny model poskytovania tejto dávky.

2.2 Príplatok k prídavku na dieťa

Príplatok k prídavku na dieťa, podobne ako prídavok na dieťa, vznikol transformáciou dávky nemocenského poistenia na štátnu sociálnu dávku. Pôvodne sa poskytovala ako štátna sociálna dávka za podmienky, že oprávnená osoba spĺňala podmienky na nárok na prídavky na deti podľa zákona č. 193/1994 Z. z. a mala svoj dôvod poskytnutia v starostlivosti nezaopatrené dieťa, ktoré bolo podľa rozhodnutia príslušného orgánu dlhodobo ťažko zdravotne postihnuté, čo vyžadovalo mimoriadnu starostlivosť alebo osobitne náročnú mimoriadnu starostlivosť. Nevznikol ako samostatná štátna sociálna dávka. V súčasnosti je to dávka, ktorou štát pripláca oprávnenej osobe k prídavku na dieťa príspevok na výchovu a výživu nezaopatreného dieťaťa, na ktoré nemožno uplatniť daňový bonus podľa osobitného predpisu¹.

Právna úprava príplatku sleduje právnu úpravu prídavku na dieťa a je jej „doplnkom“, aj keď pre vznik nároku na túto dávku platia vlastné zákonom ustanovené pravidlá. V súčasnosti aj pre úpravu sumy tejto dávky platí, že suma príplatku k prídavku na dieťa platná k 31. decembru kalendárneho roka sa upraví od 1. januára kalendárneho roka koeficientom, ktorým sa upravili sumy životného minima zákone o životnom minime. Sumu vyhlási Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky opatrením, ktorého úplné znenie uverejní v Zbierke zákonov Slovenskej republiky najneskôr do 31. decembra kalendárneho roka.

2.3 Rodičovský príspevok

Rodičovský príspevok (pôvodne len materský príspevok) je najstaršou štátnou dávkou. Jej vznik siaha do roku 1969, samozrejme, v inom právnom režime a odvtedy ho upravovali ho tieto zákony:

¹ <https://www.employment.gov.sk/>

- zákon č. 154/1969 Zb. o rodičovskom príspevku; zákon č. 107/1971 Zb. o materskom príspevku; zákon č. 382/1990 Zb. o rodičovskom príspevku; zákon č. 280/2002 Z. z. o rodičovskom príspevku.

Zatiaľ ostatným zákonom je zákon č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku – suma rodičovského príspevku je ustanovená absolútnou sumou, ktorá sa upravuje od 1. januára kalendárneho roka, a to koeficientom, ktorým boli upravené sumy životného minima v zákone o životnom minime. Upravenú sumu rodičovského príspevku ustanoví opatrenie, ktoré vydá Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a vyhlási jeho úplné znenie uverejnením v Zbierke zákonov Slovenskej republiky najneskôr do 31. decembra príslušného kalendárneho roka.

2.4 Príspevok pri narodení dieťaťa a príspevok na viac súčasne narodených detí

Tento príspevok prvý raz ako štátnu dávku upravil zákon č. 235/1998 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa, o príspevku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá, a ktorým sa menia ďalšie zákony. Pretransformoval sa do nášho právneho poriadku z dávky nemocenského poistenia – podpory pri narodení dieťaťa. S účinnosťou od 1. januára 2014 ho nahradil zákon č. 383/2013 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa a o príspevku na viac súčasne narodených detí a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Sumy týchto príspevkov sú ustanovené absolútnou sumou a na rozdiel od predchádzajúcich štátnych sociálnych dávok možno ich k 1. septembru kalendárneho roka zvýšiť nariadením vlády Slovenskej republiky. Sumu príspevku pri narodení dieťaťa a sumu príspevku na viac súčasne narodených detí môže k 1. septembru kalendárneho roka zvýšiť vláda Slovenskej republiky nariadením.

2.5 Príspevok na starostlivosť o dieťa

Príspevok na starostlivosť o dieťa bol zavedený zákonom č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Príspevok na starostlivosť o dieťa do troch rokov veku dieťaťa alebo do šiestich rokov veku dieťaťa s dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom ako sociálnej dávky sa poskytuje. Jeho poskytovaním štát prispieva rodičovi alebo fyzickej osobe, ktorej je dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov úhradu výdavkov vynaložených na starostlivosť o dieťa. Príspevok za kalendárny mesiac je za zákonom

ustanovených podmienok ustanovený v zásade v absolútnych maximálnych sumách, ktoré môže upraviť tak ako u predchádzajúcej dávky k 1. januáru kalendárneho roka vláda Slovenskej republiky nariadením.

2.6 Príspevok na pohreb

Pohrebné zaviedol zákon č. 238/1998 Z. z. o príspevku na pohreb ako štátnu sociálnu dávku, ktorou štát prispieva na úhradu výdavkov spojených so zabezpečením pohrebu zomretého. Je ustanovená absolútnou sumou, ktorú môže k 1. septembru kalendárneho roka zvýšiť nariadenie vlády Slovenskej republiky.

Za štátne dávky treba považovať aj dávky poskytované v rámci vykonávania náhradnej starostlivosti o dieťa.

2.7 Príspevky na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa

Tieto príspevky zaviedol zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení zákona č. 561/2008 Z. z., ktorý nahradil zákon č. 265/1998 Z. z. o pestúnskej starostlivosti a o príspevkoch pestúnskej starostlivosti v znení zákona č. 453/2003 Z. z., zákona č. 601/2003 Z. z., zákona č. 36/2005 Z. z. a zákona č. 244/2005 Z. z. Skupinu týchto príspevkov tvorí jednorazový príspevok dieťaťu pri jeho zverení do náhradnej starostlivosti (jeho suma je určená ako násobok sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa), jednorazový príspevok dieťaťu pri zániku náhradnej starostlivosti (jeho suma je tiež určená ako násobok sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa), opakovaný príspevok dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti (jeho suma je určená ako násobok sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa mesačne, pričom sa berie do úvahy aj príjem dieťaťa), opakovaný príspevok náhradnému rodičovi (jeho suma je určená ako násobok sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa mesačne; pri starostlivosti o viac detí platí osobitná úprava, ale princíp určenia sumy dávky je násobok sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa mesačne) a osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi, ktorý sa stará o dieťa, ktoré je občan s ťažkým zdravotným postihnutím (jeho suma je tiež určená ako násobok sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa a patrí za starostlivosť o každé zverené dieťa, ktoré je občan s ťažkým zdravotným postihnutím).

Čo sa podarilo urobiť v tomto podsysteme

- z vecného hľadiska:

Aj keď sa na Slovensku, na rozdiel od Českej republiky, nepodarilo vytvoriť vzájomne prepojený systém štátnych sociálnych dávok, štátne sociálne dávky sa stali neoddeliteľnou súčasťou sociálneho zabezpečenia. Dávky sa postupne vyvíjali a niektoré z nich „putovali“ po jednotlivých podsystemoch sociálneho zabezpečenia (zaopatrovací príspevok, príspevok na bývanie a pod.). Taktiež ako sociálne poistenie, aj systém štátnych sociálnych dávok je poznamenaný častými legislatívnymi zmenami. V tomto prípade to však nemá na stabilitu systému sociálneho zabezpečenia taký negatívny dopad, ako je to pri sociálnom poistení (zabezpečení), pretože na rozdiel od dôchodkových dávok ide v zásade o samostatné, vzájomne nepodmienené dávky krátkodobého charakteru. Postupom času sa ukázalo, že zavedenie pre vznik nároku na dávku ako jednu z podmienok určité hranice príjmu, čo si vyžiadalo testovanie príjmov, nemusí byť nevyhnutnou podmienkou vzniku nároku na dávku, čo sa prejavilo pri prídavkoch na deti, ktoré sa dnes za splnenia ostatných zákonom ustanovených podmienok poskytujú celoplošne. Výška dávky sa ustanovuje v absolútnej sume, hoci u tých najvýznamnejších dávok (predovšetkým u prídavkov na deti a rodičovskom príspevku) sa ich zvýšenie viaže na koeficient, ktorým boli upravené sumy životného minima v zákone o životnom minime a úprava sa vykonáva k 1. januáru kalendárneho roka. Takto objektivizovaný mechanizmus zvyšovania hraníc štátnych sociálnych dávok je akceptovateľný a napriek východisku - z absolútnych súm - ho možno považovať za dostatočne objektivizovaný. Na druhej strane, zvyšovanie niektorých štátnych sociálnych dávok len nariadením vlády, na vydanie ktorého je síce vláda v relevantnom zákone explicitne splnomocnená, čo jej umožňuje operatívne reagovať na aktuálne vzniknuté životné a sociálne situácie, ktoré však väčšinou nie sú dominantné a spoločensky akútne, by zavedenie porovnateľného systémového mechanizmu ich úpravy vo väzbe na inštitút životného minima, by mohlo byť viac využitý na previazanosť jednotlivých štátnych sociálnych dávok a v konečnom dôsledku prispieť aspoň čiastočne k ich systémovému prepojeniu. Za systémové riešenie možno považovať konštrukciu zvyšovania dávok poskytovaných pri poskytovaní náhradnej starostlivosti, aj keď otázku koeficientu možno postupne prispôbovať možnostiam a potrebám spoločnosti;

- z inštitucionálneho hľadiska:

Z inštitucionálneho hľadiska prešiel výkon štátnej správy na úseku štátnych sociálnych dávok vývojom až k špecializovanej štátnej správe a t. č. sa vykonáva štátna správa na úseku štátnych sociálnych dávok špecializovanou sústavou orgánov štátnej správy, a to úradmi

práce, sociálnych vecí a rodiny na čele s ústredím, čo možno považovať z hľadiska špecifík výkonu štátnej správy tohto podsystemu sociálneho zabezpečenia za akceptovateľné riešenie;

- z hľadiska procesných garancií:

Procesné garancie sú zabezpečené v rámci správneho konania a v konečnom dôsledku v systéme správneho súdnictva, t. j. súdnym prieskumom v rámci všeobecných súdov, ktorý je v súčasnosti upravený po prijatí nových procesných kódexov účinných po 1. júli 2016 zákonom č. 162/2015 Z. z. Súdnym správnym poriadkom;

- z ekonomického hľadiska:

Vzhľadom na povahu dávok je logické, že štát finančne zastrešuje náklady na štátne sociálne dávky zo štátneho rozpočtu.

3. Sociálna pomoc

Sociálna pomoc je posledným podsystemom sociálneho zabezpečenia, ktorý prešiel tiež transformáciou, a to sociálnej starostlivosti, ktorá začala po roku 1990 na základe na Slovensku vytvorenej vlastnej koncepcie. Na počiatku sa zadefinovali zásady, na ktorých by sa mala transformovať, ktoré boli definované nasledovne: deetatizácia/demonopolizácia, demokratizácia, decentralizácia, dekoncentrácia, cielenosť, pluralita zdrojov, pluralita nástrojov, humanizácia, primeranosť, individualizácia, profesionalizácia tohto podsystemu sociálneho zabezpečenia.

Jedným z prvých opatrení v sociálnej starostlivosti bolo zavedenie poskytovania sociálnych služieb organizáciami a občanmi podľa zákona č. 110/1991 Zb. s účinnosťou od 1. júla 1998. Novou komplexnou právnou úpravou bol zákon č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci obsahujúci systém sociálnej pomoci zložený z peňažných dávok sociálnej pomoci, vecných dávok sociálnej pomoci a služieb sociálnej pomoci vrátane ich poskytovania nielen starým občanom, ale aj občanom ťažko zdravotne postihnutým na prekonanie následkov ich postihnutia a uspokojovanie potrieb odôvodnených starnutím. Okrem dávok, ktoré sa štandardne poskytujú na prekonanie rôznych životných situácií, v prípade starých a zdravotne postihnutých osôb nadobúdajú často rozhodujúci význam služby sociálnej starostlivosti, ktoré sa poskytujú v domácnostiach alebo v zariadeniach sociálnej pomoci/služieb. Pre občanov s ťažkým telesným, zmyslovým alebo mentálnym postihnutím, ktoré podstatne obmedzuje ich pohybovú alebo orientačnú schopnosť, majú význam, mimoriadne výhody podľa druhu a stupňa postihnutia, najmä v doprave alebo pri potrebe

sprievodcu. Štát je povinný (zaviazal sa k tomu) uvedeným osobám vytvárať podmienky na ich začlenenie do spoločenského a verejného života vrátane vhodného pracovného zaradenia a uplatnenia.

Poskytovanie sociálnej pomoci je aj nástrojom riešenia hmotnej núdze. Hmotnú núdzu definoval zákon č. 195/1998 Z. z. v čase jeho prijatia ako stav, keď príjem občana nedosahuje životné minimum ustanovené zákonom o životnom minime. Základné životné podmienky na účely tohto zákona sa považovalo jedno teplé jedlo denne, nevyhnutné ošatenie a prístrešie.

Postup „zdokonaľovania“ sociálnej pomoci pokračoval prijímaním parciálnych zákonov:

Zákon č. 195/1998 Z. z. bol po desiatich rokoch svojej účinnosti a 24 novelizáciách nahradený zákonom č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý rovnako definoval hmotnú núdzu ako zákon č. 195/1998 Z. z.

Aj zákon č. 599/2003 Z. z. bol po 10 rokoch, ale po 31 novelizáciách nahradený ďalším zákonom, a to zákonom č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý je platný aj so siedmimi novelizáciami v súčasnosti, definoval hmotnú núdzu ako stav, keď príjem členov domácnosti podľa tohto zákona nedosahuje sumy životného minima ustanovené zákonom o životnom minime a členovia domácnosti si nevedia alebo nemôžu prácou, výkonom vlastníckeho práva alebo iného práva k majetku a uplatnením nárokov zabezpečiť príjem alebo zvýšiť príjem, čo možno považovať za určitý posun definície hmotnej núdze; pritom zotrval na definícii, že základné životné podmienky na účely tohto zákona sú jedno teplé jedlo denne, nevyhnutné ošatenie a prístrešie.

Na zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov (v znení 13 noviel) nadväzuje zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov ako komplexná právna úprava sociálnych služieb pre všetky ohrozené skupiny osôb zachovávajúcich si svoje individuálne bývanie alebo umiestnené v zariadeniach sociálnych služieb rôzneho typu (v súčasnosti už je novelizovaný 24-krát).

Do služieb sociálnej pomoci treba zahrnúť aj zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov, novelizovaný dosiaľ 24-krát.

Čo sa podarilo urobiť v tomto podsysteme:

- z vecného hľadiska:

Napriek výstižne naformulovaným princípom sociálnej pomoci sa stále hľadá optimálny model poskytovania čo najúčinnnejšej sociálnej pomoci predovšetkým starým a ťažko zdravotne postihnutým osobám. Vzhľadom na starnutie obyvateľstva sa zvyšujú požiadavky na poskytovanie služieb sociálnej pomoci predovšetkým opatrovateľskej služby s úzkym prepojením na ošetrovateľské úkony, s cieľom vytvorenia dôstojných podmienok pre život tejto kategórie osôb. Možno by bolo vhodné uvažovať poskytovanie týchto služieb aj v inom podsystéme sociálneho zabezpečenia.

Čo sa týka zdravotne postihnutých osôb, za preferenciu možno považovať štátom garantovanú starostlivosť o túto skupinu osôb, nevyklučujúc participáciu aj ďalších subjektov založenej na poskytovaní príspevkov na kompenzáciu a služieb sociálnej pomoci.

Ústava Slovenskej republiky v čl. 39 garantuje každému zabezpečenie základných životných podmienok. Základnými úlohami preto je riešenie hmotnej núdze a chudoby, ktorá je spoločenským fenoménom tejto doby, viac prispôbiť pomoc týmto osobám k dôstojnej úrovni ich života a neobmedziť ju len na pomoc poskytnutím prístrešia, nevyhnutného oblečenia a jedného teplého jedla denne.

Nespočetné množstvo novelizácií a prijímania nových zákonov nesvedčia o stabilite podsystému sociálnej pomoci. Inštitút životného minima sa ukazuje ako kľúčový inštitút sociálneho zabezpečenia, rovnako ako modely zvyšovania dávok sociálneho zabezpečenia podľa systémových pravidiel a založenie relatívne stabilných kritérií riešenia hmotnej núdze a sociálnej núdze pritom spôsobilých pripustiť aj riešenie výnimočných sociálnych udalostí;

- z inštitucionálneho hľadiska:

Poskytovanie sociálnej pomoci je v právomoci orgánov štátnej správy a obcí a vyšších územných celkov.

Dosiahla sa, aj keď ešte stále nie optimálna, pluralita subjektov poskytujúcich sociálne služby. Ukazuje sa však nedostatočná kvalita pri ich poskytovaní, a preto sa javí ako nevyhnutnosť jednoznačne riešiť dozor nad kvalitou poskytovania sociálnych služieb a vytvoriť nástroje na odstránenie včas zistených nedostatkov a na uplatnenie zodpovednosti;

- z hľadiska procesných garancií:

Procesné garancie sú zabezpečené tak, ako u štátnych sociálnych dávok, v rámci správneho konania a v konečnom dôsledku v systéme správneho súdnictva, t. j. súdnym prieskumom v rámci všeobecných súdov, ktorý je v súčasnosti upravený po prijatí nových procesných kódexov účinných po 1. júli 2016 zákonom č. 162/2015 Z. z. Súdnym správnym poriadkom;

- z ekonomického hľadiska:

Ekonomické krytie riešenia hmotnej núdze, t. j. zabezpečenia základných životných podmienok prislúcha štátu podľa čl. 39 Ústavy Slovenskej republiky.

Na ďalších formách sociálnej pomoci v rámci riešenia sociálnej núdze participuje finančne štát, obce a vyššie územné celky v rámci svojich rozpočtov.

V prípade prenesenia výkonu štátnej správy na obce a na vyššie územné celky patrí jeho financovanie štátu, preto je nevyhnutné precízne definovať právomoci, ktoré vykonáva v tejto oblasti štát, a právomoci, ktoré patria orgánom samosprávy, rovnako tak právomoci rozdelené medzi obce a vyššie územné celky.

Znamená to, že pluralita zdrojov bola zavedená, avšak vyžaduje ešte jej precizovanie.

Ukazuje sa, že práve táto časť sociálneho zabezpečenia, ktorá je zameraná na pomoc najzraniteľnejším skupinám osôb, a má byť individualizovaná, je zo všetkých podsystémov najkomplikovanejšia.

Aké sú aktuálne výzvy pre sociálne zabezpečenie v 21. storočí?

Z hľadiska vyššie uvedeného vízia sociálneho rozmeru Slovenskej republiky premietnutá do o výsledkov transformácie sociálneho zabezpečenia by mala byť založená na

- zabezpečení a zachovaní ľudskej dôstojnosti všetkých jedincov/osôb na úrovni akceptovanej v európskeho sociálnom priestore,
- rešpektovaní minimálnych štandardov sociálneho zabezpečenia,
- ochrane základných práv a slobôd na úrovni európskych štandardov,
- koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia zodpovedajúcej pohybu a migrácii osôb predovšetkým v rámci Európskeho spoločenstva,
- ekonomickej spoľahlivosti a udržateľnosti systému,
- optimálnom vyvažovaní uplatňovania princípu zásluhovosti a princípu solidarity ako základu kreovania sociálneho systému,
- zabezpečení relatívnej stability najmä z časového hľadiska dlhodobo kreovaných a dlhodobo využívaných zabezpečovacích systémov,
- pohotovom riešení aktuálne vzniknutých sociálnych problémov,
- kontinuálnom sledovaní a zohľadňovaní demografického vývoja,
- na systémových, a nie populistických riešeniach a opatreniach.

Multidisciplinárny rozmer sociálneho zabezpečenia zasahuje do rôznych odborných a vedných oblastí, ako je právo, ekonómia, matematika, štatistika, prognostika, demografia, zdravotníctvo, sociológia, psychológia, pedagogika, ako aj ďalších a naďalej si vyžaduje multiprofesionálne zastrešenie riešenia problémov sociálneho zabezpečenia tak na úrovni teórie a praxe.

B. Ústavné limity súdneho prieskumu rozhodnutí orgánov verejnej moci (vrátane orgánov verejnej správy) možno zovšeobecniť nasledovne::

- ústavný súd je podľa čl. 124 ústavy nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti;
- ústavný súd uplatňuje svoju právomoc subsidiárne, t. j., ak ochranu základných práv a slobôd neposkytuje iný súd;
- z právomoci súdu nesmie byť vylúčené preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa základných práv a slobôd (čl. 46 ods. 2 ústavy);
- domáhať sa ochrany základných práv a slobôd uvedených v čl. 51 ods. 1 ústavy možno len v medziach, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú?;
- ústavný súd nie je štvrtou inštanciou v systéme súdnictva Slovenskej republiky;
- pred uplatnením právomoci ústavného súdu zákon Slovenskej národnej rady č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“; platný a účinný do 1. marca 2019, od 1. marca 2019 je platný a účinný zákon č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov, pozn.) podľa § 53 ods. 1 zákona o ústavnom súde sa vyžaduje využitie účinných právnych prostriedkov, ktoré má sťažovateľ k dispozícii podľa osobitných predpisov. V prípade nevyužitia účinných právnych prostriedkov, ktoré má sťažovateľ k dispozícii podľa osobitných zákonov (napr. CSP, CMP, TP, SSP) je sťažnosť neprípustná,
- prieskum rozhodnutia orgánu verejnej moci ústavným súdom je časovo limitovaný (§ 53 ods. 3 zákona o ústavnom súde; týmto časovým limitom je uplynutie dvoch mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia orgánu verejnej moci;
- v zákonom ustanovených prípadoch môže rozhodnúť o dočasnom opatrení a odložiť vykonateľnosť napadnutého právoplatného rozhodnutia, ktoré platí najneskoršie do právoplatného rozhodnutia ústavného súdu vo veci samej;

- ak ústavný súd rozhodne o porušení základných práv a slobôd napadnutým rozhodnutím orgánu verejnej moci, takéto rozhodnutie zruší, môže vrátiť vec na ďalšie konanie, zakáže pokračovať v porušovaní základných práv a slobôd, ak je to možné, prikázať, aby ten, kto porušil práva a slobody podľa čl. 127 ods.1 ústavy obnovil stav pred porušením (čl. 127 ods. 2 ústavy);
- konanie na ústavnom súde je v zásade jednoinštatčné, t. j. proti rozhodnutiam ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok, s výnimkou prípadov, ak rozhodnutím orgánu medzinárodnej organizácie zriadeného na uplatňovanie medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, vznikne Slovenskej republike povinnosť v konaní pred ústavným súdom znovu preskúmať už prijaté rozhodnutie ústavného súdu (čl. 133 ústavy).

Najpočetnejšou skupinou rozhodnutí orgánov verejnej moci sú nepochybne rozhodnutia orgánov verejnej správy/ správnych orgánov.

1. Preskúvanie rozhodnutí vydaných v správnom súdnictve ústavným súdom v konaní o sťažnostiach

Ústavný súd pri svojej rozhodovacej činnosti zohľadňuje špecifiká správneho súdnictva (IV. ÚS 127/07). Vychádza z toho, že „úlohou všeobecných súdov nie je nahradzovať činnosť správnych orgánov, ale len preskúmať zákonnosť ich postupov a rozhodnutí, teda to, či kompetentné orgány pri riešení konkrétnych otázok vymedzených žalobou rešpektovali príslušné hmotno-právne a procesno-právne predpisy a základné práva. Pritom treba vziať do úvahy, že správny súd (súd konajúci o žalobe proti rozhodnutiu alebo postupu správneho orgánu) nie je súdom skutkovým, ale je súdom, ktorý posudzuje v zásade iba právne otázky napadnutého postupu alebo rozhodnutia orgánu verejnej správy“ (PL. ÚS 310/2011). Na rozhodovanie v správnom súdnictve sa inak vzťahuje štandardná judikatúra ústavného súdu (II. ÚS 78/05, IV. ÚS 301/07, IV. ÚS 396/08)

Ochrany základných práv a slobôd alebo právom chránených záujmov slobôd k porušeniu ktorých malo dôjsť alebo ktoré boli priamo dotknuté rozhodnutím orgánu verejnej správy, opatrením orgánu verejnej správy, nečinnosťou orgánu verejnej správy alebo iným zásahom orgánu verejnej správy, sa možno za podmienok ustanovených zákonom (predovšetkým SSP) domáhať ochrany na správnom súde.

Pritom je potrebné uviesť, že tak konanie pred ústavným súdom o sťažnostiach podľa čl. 127 ústavy, ako aj konania všeobecných/správnych súdov v rámci správneho súdnictva podľa SSP (predtým OSP) v rozhodujúcich otázkach spájajú črty zhodnosti a podobnosti v ich rozhodovacej činnosti, ktoré nepochybne prevyšujú črty vzájomnej odlišnosti týchto konaní. V prvom rade je potrebné uviesť, že súčasťou týchto konaní je aj aspekt presadzovania ochrany verejného záujmu v ďaleko širšom meradle, ako je to v jednotlivých typoch občianskoprávneho konania. V oboch sústavách sa konanie začína na návrh, ktorý musí mať náležitosti definované v príslušných zákonných úpravách, účastníci konania sú vymedzení právnym predpisom s väzbou na predmet konania: práva, povinnosti a právom chránené záujmy, resp. základné práva a slobody (ktorých sú nositeľmi). Podmienkou domáhania sa ochrany a začatia konania v správnom súdnictve je vyčerpanie prostriedkov, ktoré mal účastník konania k dispozícii v správnom konaní/správnom procese, a v ústavnom súdnictve vyčerpanie prostriedkov, ktoré mal k dispozícii na ochranu svojich práv podľa príslušných právnych predpisov. Na uplatnenie ochrany v jednotlivých typoch konania sú zákonom ustanovené lehoty na podanie návrhu na začatie konania či už v správnom alebo v ústavnom súdnictve. V prípade zistenia nezákonnosti rozhodnutia alebo postupu v správnom konaní správnym orgánom (orgánom verejnej správy) alebo porušená základných práv a slobôd rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom orgánu verejnej moci, má príslušný správny súd alebo ústavný súd oprávnenie (povinnosť), uplatniť svoju kasačnú právomoc a takéto rozhodnutie zrušiť a vec vrátiť príslušnému správne orgánu/orgánu verejnej správy na ďalšie konanie a rozhodnutie. V správnom súdnictve sa postupuje podľa SSP so subsidiárnym použitím CSP a v konaní pred ústavným súdom ide o aplikovanie vlastnej zákonnej procesnej úpravy [zákona o ústavnom súde] s primeraným použitím CSP.

Spoločným priesečníkom oboch súdnych sústav a v nich prebiehajúcich konaní popri všeobecne akceptovanom postavení ústavného súdu ako nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti podľa čl. 124 ústavy a jeho subsidiárnej právomoci rozhodovať o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ktorými namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd (čl. 127 ods. 1 ústavy), je kľúčový ústavný princíp ustanovený v čl. 46 ods. 2 ústavy podľa ktorého „kto tvrdí, že bol vo svojich právach ukrátený rozhodnutím orgánu verejnej správy, môže sa obrátiť na súd, aby preskúmal zákonnosť takéhoto rozhodnutia, ak zákon neustanoví inak. Domáhať sa tohto práva možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú (čl. 51 ods. 1 ústavy). Popri preskúmaní rozhodnutí orgánov verejnej správy súdy

preskúmajú aj zákonnosť a ústavnosť postupov, opatrení alebo iných zásahov verejnej moci, ak tak ustanoví zákon (čl. 142 ods. 1 ústavy). Subsidiárnej právomoci ústavného súdu vo vzťahu k všeobecným súdom zakotvenej v čl. 127 ods. 1 ústavy predchádza právomoc všeobecného/správneho súdu. Z právomoci súdu podľa čl. 46 ods. 2 ústavy (nie je v ústave uvedené či ústavného alebo všeobecného) však „nesmie byť vylúčené preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa základných práv a slobôd.“. Takto ustanovená právomoc preskúmania rozhodnutí, postupov, opatrení a zásahov orgánov verejnej správy súdom je vymedzená veľmi široko. Subsidiárna právomoc ústavného súdu a diferencovaný rozsah preskúmania rozhodnutí orgánov verejnej správy ústavným súdom ovplyvňuje kvantitatívny rozmer preskúmania rozhodnutí orgánov verejnej správy ústavným súdom (ten preskúma možné/tvrdené porušenie základných práva slobôd príslušnými rozhodnutiami orgánov verejnej správy, ich opatreniami alebo zásahmi), kým v správnom súdnictve poskytuje správny súd ochranu právam alebo právom chráneným záujmom fyzickej osoby a právnickej osoby v oblasti verejnej správy a rozhoduje v ďalších veciach ustanovených SSP (§2 ods. 1 SSP). Konanie pred správnym súdom je jednou zo záruk ochrany základných ľudských práv a slobôd a ochrany práv a oprávnených záujmov účastníkov administratívneho konania (§ 5 ods. 2 SSP). Podľa §6 ods.1 SSP správne súdy v správnom súdnictve preskúmajú na základe žalôb zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy, opatrení orgánov verejnej správy a iných zásahov orgánov verejnej správy, poskytujú ochranu pred nečinnosťou orgánov verejnej správy a rozhodujú v ďalších veciach ustanovených SSP.

Najpočetnejšiu skupinu sťažností, ktoré ústavný súd preskúma v rámci správneho súdnictva, sú rozhodnutia v daňových veciach (cca do 1000, z toho nálezov cca do 100,;obsahovo prevažujú sťažnosti týkajúce sa vykonávania daňových kontrol a nadmerného odpočtu dane, ako aj neoprávneného zadržovania prostriedkov (II. ÚS 14/01, II. ÚS 24/2010 II.ÚS 591/2012).

Sťažnosti v sociálnych veciach sa týkajú predovšetkým započítavania dôb zamestnania na účely dôchodkového poistenia, spôsobu výpočtu a prepočtu dôchodku, posudzovania zdravotného stavu fyzickej osoby na účely vzniku nároku na invalidný dôchodok, ale aj na príspevky sociálnej pomoci, avšak s minimálnou úspešnosťou (napr. II. ÚS 706/2016).

Ochrana základných práv a slobôd cudzincov v konaní pred ústavným súdom (často označované ako „azylové“ veci) netvorí po kvantitatívnej stránke dominantnú agendu

rozhodovacej činnosti ústavného súdu (niekoľko desiatok podaní), ale vzhľadom na jej význam, neraz existenčný, pre cudzinca ide po ľudskoprávnej stránke o náročnú, zložitú a citlivú problematiku. Každý druh konania o sťažnostiach cudzincov o ochrane ich práv má svoje špecifiká (III. ÚS 331/09, IV. ÚS 308/2011). Špecifické prvky v konaní vyskytujú najmä pri riešení otázok ne/udelenie trvalého pobytu, predĺženie/zrušenie doplnkovej ochrany, ne/poskytnutie azylu, administratívneho vyhodenia. extradície.

Citlivé sú aj veci z oblasti správneho trestania. (II. ÚS 44/94, III. ÚS 366/2012, II.ÚS 603/2015, II.ÚS 403/2017, II.ÚS 372/2018.

Sťažností vo vecí životného prostredia sa týkajú spravidla požiadaviek občianskej verejnosti, či už organizovanej alebo nie, na účasť pri rozhodovaní o otázkach, ktoré majú vplyv na životné prostredie a domáhajú sa tak účasti v prebiehajúcich správnych konaniach, ako aj akceptovania ich vyjadrení a stanovísk k otázkam, ktoré majú vplyv na životné prostredie podľa čl. 45 ústavy (napr.. sp. zn. II. ÚS 58/01, II. ÚS 22/02, IV. ÚS 95/2010, IV. ÚS 108/2010, IV. ÚS 118/2010. Z nedávnej minulosti možno uviesť z oblasti životného prostredia ako príklad viac ako 100 sťažností, v ktorých ústavný súd rozhodoval. rozhodoval v zásade dvomi spôsobmi, podľa toho či sa v rozhodnutiach neakceptoval s rozsudok Súdneho dvora Európskej únie sp. zn. C-240/2009 z 8. marca 2011 a nepostupovalo sa v súlade s ustanoveniami Aarhuského dohovoru (napr. IV. ÚS 108/2015,), t.j. alebo akceptoval tieto požiadavky (napr. II. ÚS 332/2015, III. ÚS 487/2015) Po vydaní označeného rozsudku Súdneho dvora najvyšší súd v konaniach, ktorého účastníkom bol sťažovateľ a predmetom ktorých bola otázka priznania jeho účasti v konaní pred správnymi orgánmi o povolenie výnimky z podmienok ochrany chráneného živočícha medveďa hnedého podľa §35 zákona o ochrane prírody, žalobám sťažovateľa vyhovel nebol dôvod rozhodovať v konaní o sťažnostiach pred ústavným súdom.

Ústavný súd sa v rámci preskúmania rozhodnutí vydaných správnymi súdmi sústreďuje predovšetkým na posudzovanie formálnosti, arbitrárnosti rozhodovania, nepreskúmateľností rozhodnutí, nedostatočné odôvodnenia rozhodnutí, so zreteľom na dodržiavanie a napĺňanie ústavnoprosedných princípov v rozhodovacej činnosti správnych súdov s akceptovaním špecifik súdneho procesu pri preskúmaní správnych rozhodnutí v jednotlivých typoch konania pred správnym súdom smerujúcim k ochrane základných práv a slobôd účastníkov týchto konaní a k ochrane ústavnosti. Z uvedených štatistických údajov

je zreteľný nárast prijatých nálezov ústavného súdu o porušení základných práv a slobôd rozhodnutiami vydanými v správnom súdnictve v ostatnom období.

Úzka nadväznosť právomoci ústavného súdu a všeobecných súdov vo veciach správneho súdnictva pri ochrane základných práv a slobôd, ktorej limitujúcou hranicou je subsidiárna právomoc ústavného súdu vo vzťahu k všeobecným súdom predpokladá prirodzenú vzájomnú odbornú komunikáciu prezentovanú nielen v konkrétnych rozhodnutiach tak ústavného súdu, ako aj správnych súdov.

C. Priesečníky správneho súdnictva a ústavného súdnictva

1. Súdny prieskum rozhodnutí orgánov verejnej moci sa realizuje prostredníctvom ústavného súdu v konaní o sťažnostiach v zásade podľa čl. 127 ods. 1 ústavy, t. j. v konaní o sťažnostiach, prostredníctvom ktorých sa fyzické osoby a právnické osoby dovolávajú na ústavnom súde ochrany svojich základných práv a slobôd, ak o ich ochrane nerozhoduje iný súd a prostredníctvom všeobecných súdov podľa v rámci správneho súdnictva, v ktorom všeobecné súdy na základe žalôb alebo opravných prostriedkov preskúmavajú zákonnosť rozhodnutí a postupov orgánov verejnej správy. Vychádzajúc zo znenia čl. 127 ods. 1 ústavy, vyplýva, že právomoc ústavného súdu vo vzťahu k všeobecným súdom je subsidiárna a uplatňuje sa len vtedy, ak nie je daná právomoc všeobecných súdov.

Pritom je potrebné uviesť, že tak konanie pred ústavným súdom o sťažnostiach podľa čl. 127 ústavy, ako aj konania všeobecných súdov v rámci správneho súdnictva v rozhodujúcich otázkach spájajú črty zhodnosti a podobnosti v ich rozhodovacej činnosti, ktoré nepochybne prevyšujú črty vzájomnej odlišnosti týchto konaní. V prvom rade je potrebné uviesť, že v týchto konaniach dominuje uplatňovanie a presadzovanie ochrany verejného záujmu v ďaleko širšom meradle, ako je to v jednotlivých typoch občianskoprávneho konania. V oboch sústavách sa konanie začína na návrh, ktorý musí mať náležitosti definované v príslušných zákonných úpravách, účastníci konania sú vymedzení právnym prepisom s väzbou na predmet konania: práva, povinnosti a právom chránené záujmy, resp. základné práva a slobody (ktorých sú nositeľmi). Podmienkou domáhania sa ochrany a začatia konania v správnom súdnictve je vyčerpanie prostriedkov, ktoré mal účastník konania k dispozícii v správnom konaní, a v ústavnom súdnictve vyčerpanie prostriedkov, ktoré mal k dispozícii na ochranu svojich práv podľa príslušných právnych predpisov. Uplatnenie ochrany v jednotlivých typoch konania nie je časovo neobmedzené, sú zákonom ustanovené lehoty na podanie návrhu na začatie konania či už v správnom súdnictve alebo v ústavnom súdnictve. V

prípade zistenia nezákonnosti rozhodnutia alebo postupu v správnom konaní správnym orgánom (orgánom verejnej moci) alebo porušenia základných práv a slobôd rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom orgánu verejnej moci, má príslušný správny súd alebo ústavný súd oprávnenie (povinnosť), uplatniť svoju kasačnú právomoc a takéto rozhodnutie zrušiť a vec vrátiť príslušnému správne mu orgánu/orgánu verejnej moci na ďalšie konanie a rozhodnutie. V správnom súdnictve sa postupuje podľa správneho súdneho poriadku a v konaní pred ústavným súdom ide o aplikovanie vlastnej zákonnej procesnej úpravy (zákona o ústavnom súde) s primeraným subsidiárnym použitím civilného sporového poriadku .

Spoločným priesečníkom obidvoch súdnych sústav a v nich prebiehajúcich konaní popri všeobecne akceptovanom postavení ústavného súdu ako nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti podľa čl. 124 ústavy a jeho subsidiárnej právomoci rozhodovať o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ktorými namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd (čl. 127 ods. 1 ústavy), je kľúčový ústavný princíp ustanovený v čl. 46 ods. 2 ústavy podľa ktorého „kto tvrdí, že bol vo svojich právach ukrátený rozhodnutím orgánu verejnej správy, môže sa obrátiť na súd, aby preskúmal zákonnosť takéhoto rozhodnutia, ak zákon neustanoví inak a subsidiárna právomoc ústavného súdu vo vzťahu k všeobecným súdom zakotvenú v čl. 127 ods. 1 ústavy. Z právomoci súdu podľa čl. 46 ods. 2 ústavy (nie je v ústave uvedené či ústavného alebo všeobecného) však „nesmie byť vylúčené preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa základných práv a slobôd.“. Domáhať sa tohto práva možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú (čl. 51 ods. 1 ústavy). Popri preskúmaní rozhodnutí orgánov verejnej správy súdy preskúmajú aj zákonnosť a ústavnosť postupov, opatrení alebo iných zásahov verejnej moci, ak tak ustanoví zákon (čl. 142 ods. 1 ústavy). Takto ustanovená právomoc preskúmania rozhodnutí, postupov, opatrení a zásahov orgánov verejnej správy súdom veľmi široko. Subsidiárna právomoc ústavného súdu a diferencovaný kvalitatívny rozmer preskúmania rozhodnutí orgánov verejnej moci ústavným súdom ovplyvňuje kvantitatívny rozmer preskúmania rozhodnutí orgánov verejnej moci ústavným súdom (preskúmava sa nie zákonnosť rozhodnutí – to patrí správnym súdom, ale porušenie základných práva slobôd príslušnými rozhodnutiami orgánov verejnej správy, ich opatreniami alebo zásahmi) .

2. Z hľadiska ochrany základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb možno rozhodovacia činnosť ústavného súdu v konaní o sťažnostiach podľa čl. 127 ods. 1 ústavy v otázkach správneho súdnictva analyzovať v dvoch časových etapách:

a) v období r. 1993 – r. 2001,

b) v období po roku 2001, t. j. od r. 2002,

pričom časová hranica - rok 2001 - je zvolená s ohľadom na „veľkú novelu ústavy“ vykonanú ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z. (ďalej len „veľká novela ústavy“), ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 2001, okrem čl. 125a, čl. 127, čl. 127a, čl. 134 ods. 1 a 3 a čl. 151a, ktoré nadobudli účinnosť 1. januára 2002 (práve z dôvodu nadobudnutia účinnosti nového znenia čl. 127 ústavy od 1. januára 2002 je pre skúmanú problematiku relevantný dátum 1. január 2002, resp. 31. december 2001).

Do 31. decembra 2001 ústavný súd rozhodoval podľa čl. 127 ústavy o sťažnostiach len proti právoplatným rozhodnutiam ústredných orgánov štátnej správy, miestnych orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy, ktorými boli porušené základné práva a slobody občanov, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhodoval iný súd. Z kvantitatívneho hľadiska ide o rádovo niekoľko stoviek sťažností podľa čl. 127 ústavy platného a účinného do 31. decembra 2001 (371), z ktorých však až na cca desať, o ktorých bolo rozhodnuté nálezom, boli všetky odmietnuté, a to najmä z dôvodu ich zjavnej neopodstatnenosti, nepríslušnosti (absencie príslušnosti), nedostatku právomoci a nesplnenia zákonom predpísaných náležitostí. Prevažujúcim dôvodom odmietania tohto typu sťažností bolo nevyužitie správneho súdnictva (nedostatok právomoci) a nesplnenie zákonom predpísaných náležitostí.

Rozhodovanie ústavného súdu vo veciach správneho súdnictva od 1. januára 2002 bolo v tomto období ovplyvnené okrem veľkej novely ústavy, ktorá „zjednotila“ podania fyzických osôb a právnických osôb podľa pôvodného čl. 127 a čl. 130 ods. 3 ústavy do jedného druhu podaní – sťažností, v súčasnosti upravenej v čl. 127 ústavy, aj novelou Občianskeho súdneho poriadku vykonanou zákonom č. 424/2001 Z. z., ktorá nadobudla účinnosť 1. septembra 2002 (ale aj ďalšími novelami), ktorá sa „dotkla“ právnej úpravy správneho súdnictva.

Z hľadiska obsahu sťažností, ktoré smerujú v tomto období proti rozhodnutiam vydaným v správnom súdnictve všeobecnými súdmi, sa obsahová škála sťažností rozšírila. Popri rozšírení obsahovej rozmanitosti sťažností sa zvýšil aj ich počet, avšak opäť ide v porovnaní k celkovému počtu sťažností nejde o významný podiel na celkovom počte sťažností podľa čl. 127 ods. 1 ústavy.

Ústavný súd pri svojom rozhodovaní v tomto období uplatnil zásadu, že všetky rozhodnutia o právach, právom chránených záujmov a povinnostiach vydaných správnym

orgánom musia byť preskúmateľné v správnom súdnictve vrátane rozhodnutí predbežnej povahy. Tento svoj prístup ústavný súd zdôvodnil tým, že „zmyslom práva na súdnu ochranu je umožniť každému reálny prístup k súdu, ktorý spĺňa všetky požiadavky kladené na jeho nezávislosť a nestrannosť, a tomu zodpovedajúca povinnosť súdu o veci konať a rozhodnúť“ (I. ÚS 52/02).

Ústavný súd potvrdil judikatúru z predchádzajúceho obdobia, že „namietat' porušenie svojich práv v konaní pred ústavným súdom sú oprávnené len tie fyzické alebo právnické osoby, ktoré splnili všetky zákonné alebo iné podmienky spojené s nadobudnutím alebo uplatňovaním takýchto práv“ (I. ÚS 32/99, I. ÚS 64/99) a povinnosťou súdu podľa čl. 46 ods. 1 a 2 ústavy je poskytovať súdnu ochranu len tomu právu, ktoré bolo uplatnené zákonom predpísaným spôsobom (II. ÚS 7/02).

Požiadavka zakotvená v čl. 46 ods. 2 druhej vete ústavy nemôže byť závislá od toho, v akom type (druhu) správneho konania (riadneho alebo mimoriadneho) sa rieši otázka, ktorá vzhľadom na svoju povahu nemôže byť vylúčená z právomoci súdu (I. ÚS 3/01), alebo tak ako samotný druh či formálne označenie rozhodnutia správneho orgánu, nemôžu byť samy osebe jediným a rozhodujúcim dôvodom pre odmietnutie ich súdneho preskúmania (II. ÚS 50/01), tak ani povaha rozhodnutia nemôže sama osebe vylúčiť jeho dopad na niektoré zo základných práv a slobôd v zmysle čl. 46 ods. 2 poslednej vety ústavy.

Akceptovanie vzťahu subsidiarity pri vymedzení okruhu účastníkov správneho konania je aj pre ústavný súd rozhodujúcim kritériom z hľadiska posúdenia možnosti byť účastníkom správneho konania a v nadväznosti na to účastníkom konania pred súdom v správnom súdnictve. Ak sťažovateľ nebol účastníkom správneho konania, nebol ani oprávnený na podanie návrhu na preskúmanie správneho rozhodnutia v správnom súdnictve. Odmietnutím jeho návrhu na začatie konania pred správnym súdom (t. j. podaným inou osobou, ako sú účastníci namietaného správneho konania) nemohlo dôjsť preto k porušeniu jeho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (II. ÚS 132/02). Skutočnosť, že Občiansky súdny poriadok vyslovene neoznačuje niekoho za účastníka konania, neznamená, že s ním konajúci súd nemôže v prípade potreby konať, ak účinky jeho postupu alebo rozhodnutia sa týkajú základných práv, ktoré má taká osoba zaručené v ústave alebo v medzinárodnej zmluve (I. ÚS 219/07).

V rozhodovacej činnosti ústavného súdu sa po roku 2001 len ojedinele vyskytli prípady absencie verejného vyhlasovania rozsudkov vydaných v správnom súdnictve. Ústavný súd sa

pri svojom rozhodovaní (II. ÚS 88/01) odvolal na svoju doterajšiu judikatúru (II. ÚS 47/96, II. ÚS 76/97), a v nadväznosti na ňu opakovane uviedol, že verejné vyhlásovanie rozsudku predpokladá povinnosť všeobecného súdu upovedomiť účastníkov konania (II. ÚS 88/01).

V súvislosti s rozhodovaním všeobecných súdov v typovo identických (analogických) veciach ústavný súd vyslovil, že aj keď právne závery všeobecných súdov obsiahnuté v rozhodnutiach vo veci samej nemajú charakter precedensu, ktorý by ostatných sudcov rozhodujúcich v obdobných veciach zaväzoval rozhodnúť identicky, protichodné právne závery vyslovené v analogických prípadoch neprispievajú k naplneniu hlavného účelu princípu právnej istoty, ani k dôvere v spravodlivé súdne konanie (obdobne napr. IV. ÚS 49/06). Aj zistenie, že súd v analogickej veci iného účastníka konania rozhodol odlišným spôsobom, ovplyvňuje záver ústavného súdu o namietanom porušení označených práv sťažovateľov, pretože táto skutočnosť do istej miery spochybňuje objektivitu a elimináciu svojvôle súdneho rozhodovania (III. ÚS 300/06).

„Vlastné“ zosúlad'ovanie odchylných právnych názorov senátov realizuje plénum ústavný súd v súlade s čl.131 ods. 1 ústavy a § 6 zákona o ústavnom súde. V oblasti preskúmania rozhodnutí vydaných v správnom súdnictve zjednocovalo plénum ústavného súdu odchylné právne názory senátov vo veci Plz. ÚS 1/09 (napr. určenie, komu patrí katastrálne územie Tatranskej Štrby) a Plz. ÚS 2/09 (vydávacia väzba.)

V súlade s ústavnými princípmi správneho súdnictva ústavný súd, rešpektujúc svoju judikatúru, podľa ktorej „pri uplatňovaní svojej právomoci nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy) nemôže zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov, a že jeho úloha sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských práv a základných slobodách (napr. I. ÚS 19/02, I. ÚS 1/03, I. ÚS 226/03, I. ÚS 59/04). Ústavný súd vo všeobecnosti bez vážneho dôvodu „nevstupuje“ do rozhodnutí orgánov verejnej moci vrátane správnych súdov v prípadoch, že právny názor orgánov verejnej moci je ústavne akceptovateľný; pri svojom rozhodovaní uplatňuje zdržanlivosť v súdnom aktivizme, rešpektujúc princíp právnej istoty.

Dočasné opatrenia v podobe pozastavenia/odloženia vykonateľnosti rozhodnutí napadnutých právnych predpisov sú síce ústavou dovoľenou možnosťou dočasne riešiť signalizujúcu „protiústavnosť“ rozhodnutia, ale nie sú využívané často uplatňujúc princíp

zdržanlivosti a minimalizácie zásahov (II. ÚS 4/02, IV.ÚS 331/08, I.ÚS223/09, IV. ÚS 367/09).

Ústavný súd pri rozhodovaní o porušení čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, resp. čl. 6 ods. 1 dohovoru oproti predchádzajúcemu obdobiu posudzoval vo väčšom rozsahu kvalitatívnu stránku rozhodovania v správnom súdnictve, o čom svedčia rozhodnutia ústavného súdu, v ktorých ústavný súd vyslovil porušenie základného práva na súdnu ochranu alebo práv na spravodlivý proces z dôvodu

- absencie dostatočného odôvodnenia (I.ÚS 269/05, II. ÚS 6/03, III.ÚS 202/02,
- chybné posúdenie právomoci v správnom súdnictve (I. ÚS 37/05),
- nedostatočne zistený skutkový stav veci (IV. ÚS 49/06, III. ÚS 43/01),
- nedostatok dôvodov rozhodnutia (IV. ÚS 62/03, IV. ÚS 102/08),
- arbitrárnosť rozhodnutí (IV.ÚS 49/06, I. ÚS 59/04, II.ÚS 124/08),
- formalistický prístup pri rozhodovaní (III. ÚS 328/05, IV. ÚS 283/07),
- nepreskúmateľnosť rozhodnutí (III. ÚS 200/05, III. ÚS 202/02, III. ÚS 116/06),
- nesprávne právne posúdenie veci((I. ÚS 37/05, IV. ÚS 102/08),
- prekročenia ústavných limitov pre akceptovateľné rozdielne názory na právne posúdenie veci (i. ÚS 236/06).

2. Preskúvanie rozhodnutí sui generis nepodliehajúcich predchádzajúcemu prieskumu v správnom súdnictve v konaní o sťažnostiach

- o odvolaní generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne

Podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov vláda má podľa § 122 ods. 2, 7 a 10 písm. a) oprávnenie odvolať generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne z jeho funkcie pred uplynutím zákonom ustanoveného funkčného obdobia z dôvodov ustanovených zákonom.

Vláda napadnutým uznesením vlády odvolala generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne z jeho funkcie, ktoré nijakým spôsobom neodôvodnila. Napadnuté uznesenie vlády obsahuje len rozhodnutie, že ho z tejto funkcie odvoláva.

Navyše, takto odvolaný generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne nemal podľa svojho tvrdenia možnosť vyjadriť sa k dôvodom svojho odvolania, ktoré boli obsahom materiálu, na základe ktorého vláda prijala napadnuté uznesenie.

Táto procesná chyba bola dôvodom toho, že ústavný súd nálezom č. k. IV. ÚS 478/2011-51 z 21. júna 2012 rozhodol o sťažnosti odvolaného generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne tak, že vyslovil porušenie jeho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd označeným uznesením vlády. Ústavný súd uznesenie vlády č. 568 z 27. augusta 2010 zrušil a vec vrátil vláde na ďalšie konanie.

Vláda sa už odstránením procesnej chyby nezaoberala, rovnako ani dôvodmi, ktoré boli súčasťou materiálu na základe ktorých vláda (predchádzajúca) sťažovateľa z funkcie odvolala a v nadväznosti na nález ústavného súdu sa odvolaný generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne „vrátil“ do funkcie generálneho riaditeľa.